

Första söndagen i fastan: *Prövningens stund*
1 Mos 3:1-13; Hebr 5:7-10; Mark 1:12-13; Ps 32:2-6

Vi lever nu i fastan i kyrkoåret, som varar 40 dagar (7 veckor). Under de tre första veckorna i fastan uppmärksammas särskilt hur det kristna livet ska levas i världen. Fastetiden är förberedelse för påsken som är den viktigaste högtiden på hela året i kyrkan.

Temat för dagen är *prövningens stund*, men jag vill beskriva samtidsläget som en prövningens tid. Någon har sagt (Carl Bildt): Den världsordning som gällt sedan 1945 har håller på att upplösas med anledning av den oro och kriser vi nu ser i över stora delar av världen

Mitt barnbarn 9 år, sa plötsligt vid ett tillfälle då vi sparkade fotboll på vår innegård: "Farfar, nu vet jag vad källkritik är!" Hans exemplifiering handlade om ett påstående: Vad gör man om någon säger att en ko har värpt två ägg? Tänker efter själv, frågar därefter vem som säger detta, veterinär, forskare eller så. Därefter beslutar man sig för att tro eller avvisa påståendet.

Temat rymmer minst två aspekter, med tillämpning på berättelsen om Jesus, men också om våra liv med dessa utmaningar. Den första i detta sammanhang är den *att prövas*, att sättas på prov att frestas (objekt), och den andra *att pröva*, att kritiskt granska, att bedöma och med mognad, kompetens kunna värdera det som möter i livet (apropå "källkritik"). Bägge dessa aspekter blir synliga i Jesu liv som vi ser det i Markusevangeliet.

Det finns ett slags logik i kombinationen av texterna för denna dag. GT: texten återger själva urmyten om syndens inträde i världen. Episteltexten är en kontrastberättelse till den gammaltestamentliga. Den visar att Jesus genom sin lydnad vann över frestelsen och fullkomnades (jfr Rom 5:12-21). Evangelietexten anger kortfattat att även Jesus frestades och (underförstått) bestod provet.

Om den gammaltestamentliga texten och dess verkan genom historien vore mycket att säga. Nämnas ska ändå kyrkofadern Augustinus (354-430 v t), han som i praktiken formade syndaförståelsen som sedan gällt i kyrkan.¹

I år är det reformationsjubileum 500 år och det ger anledning till att reflektera över mycket, men inte minst frågan om synden och dess verkan som maktmedel i kyrkans händer. Luther vände sig med rätta mot kyrkans hierarki och ordningar och inte minst dess handel med synden (avlatsbrevet). När Luther gjorde den helt revolutionerande erfarenheten om Guds rättfärdighet och nåd förändrades mycket, men inte hans syn på synden. Det augustinska och genom åren ännu mera utvecklade syndabegreppet levde kvar och kom att även fortsättningsvis vara det effektivaste maktmedlet i kyrkans arsenal för att styra över människors liv och verklighetsuppfattning.

Ett par svenska 1900-talsexempel av betydelsen i det lågkyrkliga EFS i Västerbotten illustrerar hur starkt detta tema är i deras författarskap: Sara Lidman berättar om prästen vars predikan om synden gjorde den mera intressant än den var i verkligheten. Dessutom PO Enqvist vars mor ville uppfostran sin son i nådens ordning där bekännelse av synd och syndaförlåtelsen skulle läras in. När den lille pojken inte kunde komma på någon synd att bekänna fick han till sist idén att bekänna att han tagit godis ur handlarens burk. Med den bekännelsen fick han förlåtelse den lördagen i bönestunden med modern. Problem uppstod när modern berättade detta för handlaren, som helt avvisade möjligheten att pojken skulle ha kunnat stjäla gods från en burk högt uppe på en hylla. Kommande lördag hade han då en verklig synd

¹ Se *Augustinus' bekännelser om sin omvändelse* (Öv Sven Lidman). Bonniers 1921.

att bekänna, men se det gillades inte, den synden kunde *icke* inräknas i den av modern upprättade överenskommelsen!

Markusevangeliet, som dagens text är hämtad ur, är den första tillgängliga skriftliga berättelsen om Jesus från Nasaret och hans liv. Alla Paulus brev hade skrivits redan innan Markus blev till, därför är detta evangelium viktigt. Det berättar för oss att Jesus förkunnade Guds rike och att Jesus talade om Människosonen (Dan 7:13) som skulle komma med makt för att härska för evigt. Inget av detta skulle vi känna till om vi bara hade att förlita oss på Paulus brev.

Vid den tiden kom Jesus från Nasaret i Galileen och döptes i Jordan av Johannes. När han steg upp ur vattnet såg han himlen dela sig och Anden komma ner över honom som en duva. Och en röst hördes från himlen: "Du är min älskade son, du är min utvalde." (Mark 1:9-11)

Strax drev Anden honom ut i öknen. Och han var i öknen i fyrtio dagar, och sattes på prov av Satan. Han levde bland de vilda djuren, och änglarna betjänade honom (Mark 1:12-13).

När Johannes hade blivit fängslad kom Jesus till Galileen och förkunnade Guds budskap och sade: "Tiden är inne, Guds rike är nära. Omvänd er och tro på budskapet (Mark 1:14-15).

Berättelsen om att Jesus sattes på prov av djävulen i öknen innehåller inget om vad den gick ut på. Insatt i Markus berättelse mellan den gudomliga legitimationen i form av rösten som bekräftar hans *identitet* och därefter framträdandet i Galileen med en proklamation om *mission*, *uppgift* att förkunna Guds rikets närhet, ger en möjlig ingång till att förstå något om prövningens *innehåll* och *avsikt*. Hur blir detta slags prov synligt i Markus berättelse om Jesus liv och verksamhet?

Markus inleder sin berättelse med *Här börjar glädjebudet (evangelium) om Jesus Kristus, Guds son*. Och Jesus säger när han framträder i Galileen: *Tiden är inne, Guds rike är nära. Omvänd er och tro på budskapet (1:14-15)*. Folket levde under romerskt herravälde sedan 60-talet f.v.t. Drömmarna om ett eget upprättat rike med Messias som kung uppehölls intensivt bland folket. Det Jesus proklamerade bör ha uppfattats som ett uppbrott från det romerska väldet och en nystart för de kuvade människorna.

Budskapets innebörd för såväl romerska makthavare, och den religiösa eliten i Jerusalems tempelledning, fick omedelbar verkan. Jesus sattes under bevakning av de skriftlärda bland fariseerna och de beslutade tillsammans med *Herodes anhängare* att röja Jesus ur vägen (3:6; jfr 12:13). Fem händelser i början av Jesu offentliga verksamhet skapade starka kontroverser och det ledde fram till det beslutet (2:1-12, 13-17, 18-22, 23-28; 3:1-6), Det religiösa ledarskapet och representanter för den romerska överheten (3:22; 7:1) samverkade tidigt i kampen mot Jesus och det skulle bli mera av den sorten senare.

Den Herodes som avses med *Herodes anhängare* är en av Herodes den stores tre söner, Herodes Antipas (4 f.v. t – 39 v.t). Efter Herodes den stores död tilldelades han Galileen och Perea (öster om Jordan och Döda havets norra del) som lydkonung under den romerska centralmakten. Han är den som vid sin födelsedagsfest ger order om att halshugga Johannes döparen (6:14-29).

Konflikterna i Galileen fortsatte att uppstå (3:20-30; 6:14-29; 7:1-13; 8:11-13) och de befäster dödsanslaget från 3:6, som slår ut med full kraft när templets religiösa ledarskap inför påskfirande sammanträdde i Jerusalem för att fatta det avgörande beslutet att röja Jesus ur vägen (11:45-53).

Alla de kontroverser som Jesus ständigt hade att hantera och som bör ha varit prövande för honom intill den punkt där de kunde bli prov som han knappt klarade av. Som Markus framställer saken för oss stod Jesus fast vid att hjälpa de människor som sökte honom, med starkt kurage bemötte han de religiösa ledarna som gjorde vad de kunde för att snärja honom. Noga taget utsattes han ju heller inte enbart av kluriga frågor och problem, han provocerade själv kraftfullt vid varje tillfälle som gavs. Markus ger oss bilden av en man med integritet, självständighet och mod utöver det vanliga. Jesus prövades och han själv satte aktivt de han mötte på prov.

De lärjungar som Jesus själv valt, inklusive Judas en av de tolv, uppvisade inte den mognad och förmåga att förstå vad Jesus gjorde och ville. Det måste vari en prövning av betydelse för Jesus. Enligt Markus klagade Jesus flera gånger över lärjungarnas bristande fattningsförmåga. Efter det andra brödundret (8:1-10; jfr 6:30-46) sitter de i en båt på Genesarets sjö (8:14-21) och just där blir det klart att de *hade glömt att ta med bröd; ett enda bröd hade de med sig i båten*. Då säger Jesus till dem: *Har ni ännu inte fattat, och förstått någonting. Är ni så förstockade? Kan ni inte se fast ni har ögon och inte höra fast ni har öron. Har ni glömt ...*, och så förhör han dem om den båda tillfällen då bröd fördelades bland de stora skarorna. Berättelsen om båtresan avslutas abrupt med frågan: *Förstår ni fortfarande ingenting?*

Längre fram (9:19) utbrister Jesus: *Hur länge måste jag vara hos er? Hur länge måste jag stå ut med er?* Här tycks Jesus vara framme vid en gräns för vad han kunde ville och borde stå ut med; jfr de tre tillfällen då han undervisade om kommande lidande (8:31f; 9:31f; 10:32). Men tänk om det faktiskt var så att det inte var så enkelt att förstå vad Jesus ytterst sett ville, ämnade och kunde genomföra av sitt budskap om gudsrikets närvaro?

Om man ska psykologisera över denna berättelse, vilket Markus inte gör, så kan man bara ana vilket tryck som Jesus utsattes för från omgivningen där såväl antagonister, familjen, lärjungarna och den politiska makten finns med bland de som gjorde såväl hans identitet och uppgift svår, ja, mycket svår.

I evangeliets mittpunkt, Mark 8:27-30, ställer Jesus frågan *Vem säger människorna att jag är?* Sedan lärjungarna redovisat detta får de själva frågan: *Och ni, vem säger ni att jag är?* Petrus svarade: *Du är Messias*. Därefter började Jesus undervisa dem om Människosonens kommande lidande, död och uppståndelse.

Här kommer så en riktigt svår prövning: Petrus kunde inte ta till sig vad Jesus hade att säga om det förestående lidandet. Han drog Jesus åt sidan och började förebrå Jesus för talet om Människosonens lidande – Jesus tillrättavisar Petrus: *Håll dig på din plats, Satan. Dina tankar är inte Guds, utan människors* (8:32-33).

Anden drev honom ut i öknen och han var i öknen i fyrtio dagar och sattes på prov av Satan. Vari provet i öknen bestod har Markus inte sagt något om. Däremot berättar Markus om Jesu liv och en verksamhet i ständig prövning, kontrovers och utsatthet. Därtill kommer att Jesus själv satte sina motståndare och lärjungar på prov.

Kristen tro har sin förutsättning och grund i Jesu liv och det han stod upp för. Därför är det nödvändigt att båda känna till och kunna reflektera över det som Jesus mötte under sin livstid. Ur den berättelsen kan vi hämta vägledning och kraft till ett aktivt liv i kärlekens tjänst.

Förmågan att pröva, ja, kritiskt granska uppfattningar, åsikter och förhållanden i samhället och i värden är mycket stort i vår egen tid. Människor med integritet, frimodighet och vilja att pröva och handla med klarsyn och rättfärdighet behövs mera än någonsin.

I vecken som gick hade jag tillfälle att lyssna till Anders Kompass, FN tjänstemannen som rapporterat om FN-soldaters våld mot kvinnor under tjänstgöring i FN och som av det skälet avstängdes från tjänst. Utredningen som genomfördes gav honom rätt. Hans integritet och värderingar var utslagsgivande för hans agerande.

Svenskan Dag Hammarsköld, reflekterar uppfordrande i *Vägmärken*,
Måttet på livets krav är endast din egen kraft.
Din enda bragd – att inte ha deserterat.
Dag Hammarsköld

Till sist påminns jag än en gång om mitt barnbarns klara tankar om att veta vad källkritik är och vilken betydelse den har: *Och min bön är att er kärlek skall växa och bli rik på insikt och urskillning, så att ni kan avgöra (pröva) vad som är väsentligt och stå rena och skuldfria på Jesu Krist dag, fyllda av den rättfärdighet som är frukten av Jesu Kristi verk, Gud till ära och pris.*

Så formulerade sig aposteln Paulus i en bön om att kunna avgöra (pröva) vad som är väsentligt... (Fil 1:9-10; jfr Rom 12:2 och Ef 4:23f).

Amen

